

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“การ — สภาพธรรมที่ยังต้องเกิดขึ้นเป็นไป”

คำว่า การ เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง อ่านตามภาษาบาลีว่า บา - ระ เขียนเป็นไทยได้ว่า ภาวะ แปลว่า สภาพธรรมที่ยังต้องเกิดขึ้นเป็นไป แปลทับศัพท์เป็น ภาวะ มุ่งหมายถึงความเป็นไปของสภาพธรรมที่เมื่อมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นเป็นไป ใครๆก็ยับยั้งไม่ได้ ซึ่งไม่พ้นไปจากสภาพธรรมที่มีจริงที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ตามข้อความจากพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส ว่า

“ภาวะ ๓ อย่าง คือ ชันธภาวะ ๑ กิเลสภาวะ ๑ อภิสังขารภาวะ ๑

ชันธภาวะ เป็นไฉน? รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณในปฏิสนธิ นี้ชื่อว่า ชันธภาวะ

กิเลสภาวะ เป็นไฉน? ราคะ โทสะ โมหะ ฯลฯ อกุสลากิสังขาร (กิเลสที่ปรุงแต่งให้จิตเป็นอกุศล) ทั้งปวง นี้ชื่อว่า กิเลสภาวะ

อภิสังขารภาวะเป็นไฉน? ปุณฺณยาภิสังขาร (เจตนาที่เกิดร่วมกับมหากุศล และ รูปา-
วจรกุศล) อปุณฺณยาภิสังขาร (เจตนาที่เกิดร่วมกับอกุศล) อเนญชาภิสังขาร (เจตนาที่เกิด
ร่วมกับอรูปาวจรกุศล) นี้ชื่อว่า อภิสังขารภาวะ”.

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง แม้แต่เรื่องของ ภาวะ คือ สิ่งที่มีจริงในขณะนี้ สภาพธรรมสิ่งที่มีจริง ทุกอย่างที่เกิดเป็นภาวะ เพราะว่าเกิดมาแล้วก็ต้องเป็นไป เป็นภาวะแน่นอน เริ่มตั้งแต่ขณะแรกในชาตินี้ (ปฏิสนธิ) เรื่อยมา สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปนั้นก็มีมากมายนับไม่ถ้วน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้ทรงแสดงความ เป็นไปของภาวะ นอกจากจะแสดงโดยนัยของขันธแล้ว ก็ยังทรงแสดงโดยนัยอื่นด้วย แต่เมื่อมีความเข้าใจแล้ว ก็ไม่พ้นจากความ เป็นชันธภาวะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไป ยับยั้งไม่ได้ ยับยั้งไม่ให้เกิดไม่ได้ เมื่อยังมีเหตุที่ทำให้สภาพธรรมนั้นเกิดขึ้น เกิดแล้วดับไปไม่กลับมาอีกเลย กล่าวโดยกว้างที่สุด ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นไป เป็นภาวะทั้งหมด เพราะต้องเกิด ต้องเป็นไป ในความเป็นชันธภาวะที่เกิดขึ้นเป็นไปนั้น ก็ยังกล่าวถึงกิเลสภาวะด้วย เพราะเหตุว่าชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดา ถ้าไม่มีกิเลส ก็ย่อมจะดีกว่ามีกิเลส ไม่ต้องลำบาก ไม่ติดข้อง ไม่ชุ่นเคืองใจ เป็นต้น แต่เมื่อยังมีเหตุที่จะทำให้กิเลสเกิดขึ้น กิเลสก็เกิดขึ้นเป็นไป และเป็นไปตามกำลังของกิเลสนั้นๆ ด้วย เป็นภาวะที่หนักมากสำหรับกิเลส เพราะกิเลสมีแต่ความติดข้อง มีแต่ความโกรธ ความชุ่นเคืองใจ มีแต่ความเห็นผิด มีแต่ความไม่รู้ เป็นต้น มีการแสวงหาด้วยความติดข้องทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ในวันหนึ่งๆ มากไปด้วยกิเลสภาวะจริงๆ ซึ่งเมื่อมีกิเลสแล้ว ก็มีเจตนาความจงใจซึ่งเป็นอภิสังขาร [อภิสังขารเป็นสภาพธรรมที่ปรุงแต่งอย่างยิ่ง ปรุงแต่งให้

เกิดภพชาติ   ได้แก่   เจตนาที่เป็นไปในการกระทำกรรมที่ดีบ้าง   ไม่ดีบ้าง
ซึ่งล้าพังกิเลสแต่ไม่มีเจตนาที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด   ก็ไม่เป็นเหตุให้เกิดผลในภพหน้าได้
ก็เป็นแต่เพียงสะสมกิเลสต่อไป   สะสมความติดข้องต้องการ   สะสมความโกรธ   เป็นต้น   ต่อไป
และต้องไม่ลืมว่า   กิเลส ก็เป็นขั้น   ด้วย   เป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย   แต่เกิดเป็นกิเลส
ไม่ใช่อย่างอื่น

จะห้ามไม่ให้มีเจตนาที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด   ไม่ได้   และเจตนาที่เป็นไปตามขั้นอื่นๆ
ที่เกิดร่วมกัน เพราะเหตุว่าสังขารขั้น   ได้แก่   เจตสิก ๕๐   มีทั้งเจตสิกฝ่ายที่ไม่ดี   มีทั้งเจตสิกฝ่ายที่ดี
ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ตาม   ตราบใดที่ยังมีความจงใจที่จะกระทำกรรม   ย่อมนำมาซึ่งผล
หยุดการะยังไม่ได้   เนื่องจากยังมีเจตนาความจงใจที่จะกระทำกรรมหนึ่งกรรมใด   ดีบ้าง   ไม่ดีบ้าง
ที่จะเป็นเหตุให้เกิดผล   เพราะฉะนั้น   เจตนาที่กระทำอกุศลกรรม   ทำกรรมที่ไม่ดีประการต่างๆ   เช่น
ฆ่าสัตว์   ก็เป็นเหตุให้เกิดขั้น   ที่เป็นวิบาก   เช่น   เกิดในอบายภูมิ   (ซึ่งเป็นผลของอกุศลกรรม)
ขณะนั้นก็เป็นขั้นเกิดแล้ว   เป็นขั้นที่เป็นผลของอกุศลสังขาร   คือเป็นผลของเจตนาที่กระทำกรรมแล้ว
แต่ถ้าเป็นเจตนาที่จงใจชวนชวายกระทำกรรมดี   ก็เป็นเหตุนำมาซึ่งผลที่ดี   นำปรารถนาใคร่หาพอใจ
แต่ก็ยังไมพ้นไปจากความเป็นภระอยู่นั่นเอง

เพราะฉะนั้น   เมื่อมีภระคือเจตนาที่เกิดขึ้นเป็นไปชวนชวายกระทำกรรมดีบ้างไม่ดีบ้างนั้น   ผลก็
คือ   ยังมีภระ   คือ   ขั้นภระ   ต่อไป   เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปของธรรมที่หลากหลาย
เป็นภระ   เป็นสภาพธรรมที่ยังต้องเกิดขึ้นเป็นไป   ซึ่งก็มีจริง ๆ   ในขณะนี้   ขั้นภระก็มี   กิเลสภระก็มี
อกุศลสังขารภระก็มี   แต่ถ้าเป็นอกุศลสังขารที่ปรุงแต่งชวนชวายกระทำในสิ่งที่ดี   เช่น   ฟังพระธรรม
เจริญกุศลประการต่างๆ   นั้น   ก็ไม่นำมาซึ่งทุกข์โทษภัยใดๆ   เพราะสภาพธรรมที่นำมา   ซึ่งทุกข์โทษภัย
ก็ต้องเป็นอกุศลธรรมเท่านั้น

พระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง   ละเอียดยิ่ง   สอดคล้องกันหมด
ในความเป็นเหตุเป็นผล   เพื่อเข้าใจถูกเห็นถูกว่าเป็นธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคลไม่ใช่ตัวตน
ดังนั้น   กว่าจะเข้าใจจริง ๆ   ถึงความเป็นธรรมที่ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตน   ก็ต้องอาศัยการฟังพระธรรม
ศึกษาพระธรรมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง   สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกในสิ่งที่มีจริงตาม
ความเป็นจริง   อย่างที่ทรงแสดงความเป็นภระก็คือ   ความเป็นไปของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ   ที่เกิดขึ้น
เป็นไปตามเหตุปัจจัย   ไม่ใช่เรา   ทุกครั้งที่ได้ฟังได้ศึกษาพระธรรม   ก็เพื่อเข้าใจในความเป็นจริงของ
สภาพธรรมว่า   เป็นสิ่งที่มีจริง ๆ   แต่ละหนึ่ง   ไม่ใช่เรา.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]